

6. Куликов В. И. Обстановка совершения хищения государственного и общественного имущества как объект специального криминалистического исследования / В. И. Куликов // Методика и психология расследования хищений государственного и общественного имущества : сб. науч. тр.– Свердловск, 1986. – С. 44 – 51.

Ключові слова: криміналістика, обстановка злочину, пізнання, криміналістична характеристика злочинів, злочин.

Ключевые слова: криминалистика, обстановка преступления, познание, криминалистическая характеристика преступлений, преступление.

Key words: forensic science, crime scene, scrutiny, criminalistics crime characteristic, crime.

ХИЖНЯК ЄВГЕН СЕРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
декан факультету адвокатури, доцент кафедри криміналістики,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВІРТУАЛЬНІ СЛІДИ»

Процеси інформатизації та суцільної комп'ютеризації, розвиток можливостей мережі Інтернет змінюють суспільні відносини, у тому числі сферу вчинення кримінальних правопорушень та їх розслідування. Вказане обумовлюється як комп'ютерно технічним прогресом загалом, так і перенесенням значної частини суспільного життя, у тому числі кримінального, в нову площину існування – віртуальний простір.

Загалом, віртуальний простір це особливий інформаційний простір, що моделюється за допомогою засобів комп'ютерної техніки, у якому:

присутні специфічні інформаційні об'єкти (комп'ютерні програми, дані тощо);

перебувають відомості про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси, представлені у математичному, символічному або будь-якому іншому вигляді, та знаходяться у процесі руху локальними і глобальними комп'ютерними мережами, або відомості, що зберігаються у пам'яті будь-якого фізичного або віртуального пристрою, а також іншого носія, спеціально призначеного для їхнього зберігання, обробки та передачі;

існують визначеного роду об'єкти або символічне уявлення інформації – місце, де діють комп'ютерні програми і переміщуються дані [1, с. 2].

З урахуванням розвитку мережі Інтернет та характеру злочинності потребує комплексного дослідження поняття «віртуальні сліди». Відзначимо, що в спеціальній літературі поняття «віртуальні сліди» піддається критиці через використання терміну «віртуальний» як усталеного поняття в квантовій теорії поля, як характеристику частинок, координати яких знаходяться в проміжному стані і сам факт їх існування в певний момент часу визначено з часткою ймовірності [2, с. 305]. Отже,

ця позиція спирається на те, що терміни «віртуальність» та «віртуальний» вже мають власне смислове навантаження, а тому використання поняття «віртуальний» у криміналістиці в іншому значенні неприпустиме. Не заперечуючи першочергового значення цього терміну, варто відзначити, що, крім фахівців-фізиків, переважна більшість людей (у тому числі вчених-криміналістів і практиків – працівників правоохоронних органів) термін «віртуальний» застосовують і розуміють саме щодо комп'ютерного, цифрового простору.

Щодо другої складової цього поняття, то термін «слід» може бути вжито як в процесуальному, так і криміналістичному значенні. Перше значення цього поняття полягає в тому, що отримана за допомоги слідів інформація використовується для формування доказової бази і згодом відображається в процесуальних документах. Щодо криміналістичного аспекту, то поняття «слід» розуміється у більш широкому сенсі: як будь-які зміни в середовищі, що виникають внаслідок вчинення злочинної діяльності. Сліди є носіями певної сукупності інформації, яка може бути використана як для розшукових дій, так і для висування версій, визначення напрямку дій слідчого.

Звернемо увагу, що криміналістичне значення віртуальних слідів обумовлюється тим, що:

будь-які дії з високоточними пристроями залишають свій слід в їхній пам'яті (до прикладу, найбільш явними у такому разі виступають сліди в пам'яті комп'ютера, які поділяються на сліди включення і виключення, а також сліди різних операцій із вмістом пам'яті, сліди дій з програмами і відомості про роботу в мережі Інтернет, локальних та інших мережах);

вони є доказами вчинення або планування злочину конкретною особою або групою осіб;

вказують на рівень професіоналізму злочинця.

Крім того, сутність віртуальних слідів проявляється у їх характерних ознаках, серед них: відсутність фізично цілісної структури; зв'язок із матеріальним носієм; специфічний механізм слідоутворення; багатокомпонентний характер, складна інформаційна структура, в якій поряд зі значущою кримінально-релевантною інформацією міститься значний обсяг допоміжних даних, що відповідають за цілісність і доступність комп'ютерної інформації віртуального сліду; вилучення віртуальних слідів можливе лише за допомогою спеціальних програмно-технічних засобів; нестабільний характер, адже вони не мають міцного зв'язку із записуючим інформацію пристроєм, а також легко піддаються знищенню.

Наостанок можна відзначити, що це поняття знаходиться ще у своєму розвитку, а, отже, можна зустріти й такі синоніми як «цифрові сліди», «електронно-цифрові сліди», «інформаційні сліди», «бінарні сліди», «комп'ютерні сліди», «сліди засобів комп'ютерної техніки» тощо.

Список використаної літератури:

1. Шеломенцев В.П. Віртуальність як елемент характеристики кіберзлочинів. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2011. №1(3). С. 1-15. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11svpehk.pdf>.
2. Найдьон Я. Поняття та класифікація віртуальних слідів кіберзлочинів. *Підприємництво, господарство і право*. № 5. 2019. С. 304-307. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/57.pdf>

Ключові слова: слід, слідотворення, віртуальні сліди, віртуальний простір, мережа Інтернет.

Ключевые слова: след, следообразование, виртуальные следы, виртуальное пространство, сеть Интернет.

Key words: footprint, virtual footprints, virtual space, Internet.

ТИХОНЕНКО ВАДИМ МИКОЛАЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики,
кандидат юридичних наук*

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИМУШУВАННЯ ДО ВИКОНАННЯ ЧИ НЕВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

КПК України серед інших у ч. 2 ст. 84 визначає процесуальні джерела доказів, зокрема показання. Згідно зі ст. 95 КПК України показання – це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження. Також ст. 97 КПК України передбачає можливість показань із чужих слів, тобто висловлення, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи. Із організаційно-тактичного боку необхідно виокремити декілька етапів допиту.

Підготовчий (доконтактний) етап допиту під час розслідування примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань включає такі складові:

- вивчення матеріалів кримінального провадження (детальне ознайомлення із заявою потерпілого);
- вивчення психологічного портрету особи допитуваного;
- забезпечення участі в допиті осіб, що передбачені чинним законодавством (перекладач, лікар, викладач тощо);
- забезпечення наявності та справності техніко-криміналістичних засобів для фіксації проведення допиту;
- визначення мети та завдань допиту;